

STICHTING IN DEN SCHERMINCKEL

ARCHEOLOGIE-NIEUWSBRIEF Februari 2026

Hierbij sturen wij u de nieuwe nieuwsbrief, deze zal om de 2 maanden worden verzonden.

Inhoudsopgave

- Interactieve kaart op de website
  - Publieks- en educatieactiviteiten
  - Vondst van de maand
  - Nieuws van de stadsarcheologen
  - Overige onderwerpen
  - Mededelingen van uit het bestuur
  - Tot slot
-

De interactieve kaart op de website.

Deze kaart geeft heel veel informatie over de activiteiten van onze stichting. Via onderstaande link kunt u de kaart bereiken.

<https://scherminckel.nl/de-interactieve-kaart/>

De rondjes op de kaart geven de volgende informatie:

Blauw: opgravingen

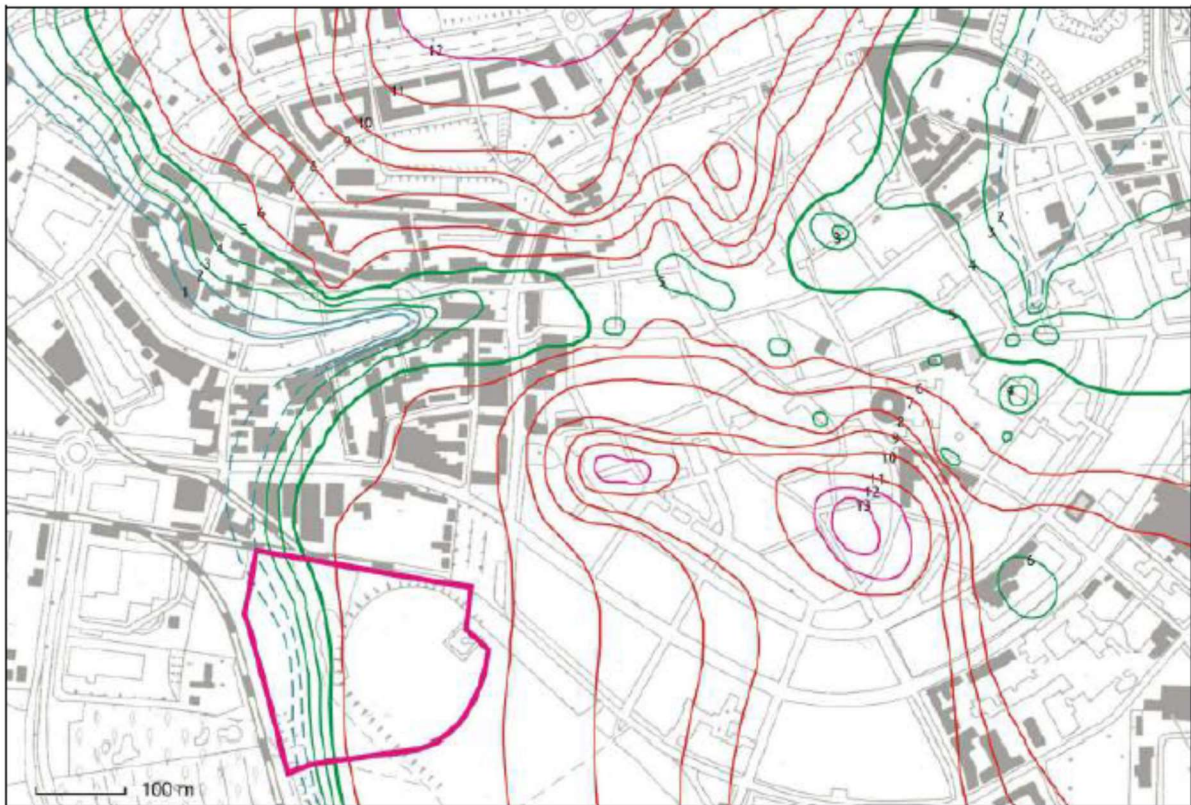
Rood: straatnamen

Groen: monumenten

In elke nieuwsbrief zullen we een opgraving onder de aandacht brengen. In deze nieuwsbrief, rapport nummer 18 Archeologisch onderzoek "Kijk in de Pot".

Van bezoekers, zeker mensen die niet in onze stad wonen, krijgen we de vraag: waarom liggen de wegen in het centrum niet horizontaal?

Om dit te kunnen verklaren hebben we onderstaande tekening overgenomen uit het rapport. Links onder zie je een vlak dat met dikke rode lijnen is aangegeven. Dit is in het rapport het onderzochte gebied. Hier staan nu de woningen achter winkelcentrum de Zeeland / woonboulevard en het fietspad over Kiek in de Pot.

Rechts van het midden zie je de rode cirkels met daarbij getallen. Bij de Bosstraat / Hoogstraat wordt een hoogte van 13 meter aangegeven. Richting Zuivelstraat loopt dit af naar 6 meter.

Aan de linkerkant, in het vlak met de dikke rode lijnen, zie je de overgang van rode naar groene lijnen. Bij de groen lijnen wordt de hoogte 5 meter of lager.

In het onderzoekgebied loopt het van 8,5 meter af naar 3 meter.

Zowel in het centrum als bij Kijk in de Pot is er op een kleine afstand een redelijk groot verval.

De verklaring van het verval in hoogte komt voornamelijk door het volgende:

De zandrug van de Brabantse Wal wordt ter hoogte van de Bergse binnenstad door een oost-west gerichte pleistocene erosiegeul doorsneden. Hierin ontwikkelde zich de haven van Bergen op Zoom.

Kunnen we in de stad ook zien hoe hoog we staan?

In de stad zijn op verschillende plaatsen NAP “dopjes” aangebracht.

Je kunt ze bij de bibliotheek rechts van de ingang op de muur tegen komen, maar ook bij de Gevangenpoort.

Hieronder zie je de Gevangenpoort. In de foto staat een rode rechthoek, dit is naast de foto vergroot weergegeven. Hierop zie je het NAP “dopje”.

Wil je de hoogte bepalen op verschillende plaatsen in de stad, dan kan de website <https://www.ahn.nl/ahn-viewer> je daarbij misschien helpen.

De Gevangenpoort ligt op 5,4 meter hoogte volgens de website.

De ArcheoHotspot Bergen op Zoom (Wassenaarstraat 61) ligt op 8,3 meter. Zelf (Frans vd Berg) woon ik in Meilust op 3,2 meter boven NAP, maar nog geen 100 meter van mijn huis is het 6,6 meter boven NAP.

Toch handig om dit te weten in tijden van klimaatverandering.

Publieks- en educatieactiviteiten

In de eerste helft van januari 2026 waren de ogen vooral gericht op de jeugd. In totaal hebben 180 leerlingen de voorleesles “De Archeoloog” bijgewoond.

Daarnaast hebben 30 kinderen de nieuwe les “Archeologie in de Klas” bijgewoond op hun school. Deze nieuwe les, van 1,5 uur, bestaat uit de onderdelen: beschrijven, tekenen, sorteren en onderzoeken.

Bij het sorteren vonden de kinderen het leuk als je ze hielp omdat ze niet altijd wisten wat ze in handen hadden.

Voor een aantal kinderen was het tekenen gesneden koek. Er kwamen prachtige tekeningen tot stand, de pot werd compleet getekend en aan de hand van de scherven werden ook de versieringen aangebracht. Ieder kind heeft zijn eigen kwaliteit.

Ook zijn er meerdere lessen via het provinciaal project Museumschatjes gegeven. Schoolklassen vanuit de regio West-Brabant komen hiervoor naar de ArcheoHotspot en het Archeologisch Depot. Tijdens een rondleiding wordt ook aandacht besteedt aan wat nu het begrip ‘waardevol’ betekent voor archeologen. Zo vonden de 20 leerlingen uit Chaam de rondwandeling van 1 uur door de zalen en depot eigenlijk te kort. Ze hadden veel vragen, die we allemaal beantwoord hebben.

Aan het einde van het bezoek kregen alle leerlingen een echte eeuwenoude aardewerk scherf mee. Sommige borgen hem op in hun zak en anderen hielden hem vast in hun hand. Ze namen de nieuwe aanwinst mee als was het een stuk goud.....

Maar naast schoolklassen hebben ook volwassenen van ons aandacht gekregen. Deelnemers van de Bergse Actieve Senioren (BAS) volgend de cursus ‘Archeologie in Bergen op Zoom’ en hebben in 3 lessen en hebben uitleg gekregen over het hoe

en wat van archeologie en over de opgravingen op het Gouvernementsplein en het Thaliaplein. Als afsluiting hebben de deelnemers op de 3^e bijeenkomst een rondleiding gekregen door het depot. Inmiddels is de tweede cursus voor de BAS gestart. Deze 3 lessen gaan over het Havengebied en de Potteriekes, de stadsmuren en vestingwerken en over Ambachten.

Elvira bij de lezing voor de BAS, onderdeel Gouvernementsplein

NBAG-studiedag (Noord Brabants Archeologisch Genootschap)

Met de geslaagde NBAG-studiedag van 9 november 2025 kijken ze weer vooruit naar het voorjaar. Op zondag 29 maart 2026 wordt er weer een studiedag georganiseerd in samenwerking met Brabants Heem. Het thema van deze dag is *vooraanstaande personen en hun woonhuizen*. De studiedag zal worden gehouden in Oirschot in café-zaal 't Vrijthof. Op de website www.nbag.nl kunt u zich voor deze studiedag aanmelden, maar ook het verslag van de laatste studiedag en overige verslagen lezen.

Voortgang opleiding vrijwilligers

Eind vorig jaar zijn een aantal vrijwilligers aan een training 'rondleiden bij de ArcheoHotspot en het Archeologisch Depot' (oftewel: publieksbereik) begonnen. Daar is SIDS heel erg blij mee, want dan kunnen de werkzaamheden over meer personen worden verdeeld.

Tijdens het traject merkten we dat de interesse van de vrijwilligers heel uitlopend is. Sommige willen graag rondleidingen door het gebouw geven, maar vinden voorlezen voor kinderen op school niet hun ding.

Weer anderen vinden het geven van een stadswandeling of lezing heel leuk, maar zijn nog niet toe aan het geven van een rondwandeling door de Verborgene Vesting. Elke vrijwilliger heeft zijn eigen wensen en specialisaties. Daar proberen we zo veel mogelijk gebruik van te maken.

De vrijwilligers in opleiding hebben ook een rondleiding van Marco gekregen. Op deze wijze krijg je weer bijzondere achtergrondinformatie. We verwachten dat in

februari al sommige vrijwilligers hun opleiding hebben afgerond en ingezet kunnen worden.

Heeft u ook interesse om te helpen bij één van de vele publieksactiviteiten? Neem dan contact met ons op via scherminckel@home.nl. Dan kunnen we samen kijken naar welke werkzaamheden uw voorkeur uitgaat en welke begeleiding/ 'training' u zou willen volgen.

Ook staan er de komende maanden nog meerdere schoolbezoeken aan de ArcheoHotspot ingepland.

Wilt u hier ook eens bij zijn? Laat het ons weten via scherminckel@home.nl.

Vondst van de maand

Het vraagt soms voorbereiding om een artikel te maken.

Het is de bedoeling om vanaf de volgende nieuwsbrief een artikel op te nemen over een actuele vondst of een vondst die in het depot ligt.

We verwachten in de volgende nieuwsbrief een artikel op te nemen over de verschillende formaat (bouw)stenen die in het depot liggen en een verband te leggen met de vondsten die gevonden zijn bij een pand op de Grote Markt.

Wilt u zelf een bijzondere vondst onder de aandacht brengen? Laat het ons weten via scherminckel@home.nl.

Nieuws van de stadsarcheologen

Hendrik Uleners

Het verheugt me dat ik mij in deze nieuwsbrief tot jullie mag richten en me kan voorstellen. Sinds oktober 2025 ben ik werkzaam als gemeentelijk archeoloog voor de regio Bergen op Zoom, Woensdrecht, Steenberg en Roosendaal. Daarvoor werkte ik zeventien jaar in de Nederlandse commerciële archeologie gecombineerd met onderzoek in Turkije, Syrië, Jordanië en Egypte – regio's die me nog steeds nauw aan het hart liggen.

De afgelopen jaren raakte ik steeds vaker betrokken bij onderzoeken in West-Brabant en heb ik kunnen bijdragen aan het inkleuren en ontcrachten van wat soms beschreven werd als een 'archeologisch leeg' buitengebied. Een onderzoek waar ik bijvoorbeeld trots op ben, is de begeleiding van de aanleg van een watertransportriool tussen Roosendaal en Wouw waar 22 vindplaatsen zijn gevonden uit onder andere het Neolithicum, de IJzertijd, de Romeinse Tijd en de Middeleeuwen. Een ander voorbeeld is de opgraving ter plaatse van de Scheldeflat in Bergen op Zoom, waar we een vroegmiddeleeuwse ambachtszone met sporen van metaalproductie, beenbewerking en textielproductie aantreffen.

Het is mijn ambitie om het archeologische verhaal van niet enkel de stad Bergen op Zoom maar ook diens buitengebied in de toekomst nog verder in te kleuren, voor zowel een professioneel wetenschappelijk publiek, als voor een breder publiek. En dit niet alleen voor, maar ook samen met mensen met een passie voor het verleden en met een schat aan lokale kennis. Ik heb in de korte tijd dat ik hier werk, maar ook bij de opgraving aan de Scheldeflat, al kunnen merken dat daar geen gebrek aan is. Ik zou deze mensen dan ook willen bedanken voor hun warme onthaal en het is me niet ontgaan hoeveel ze doen en hoe belangrijk hun bijdrage is.

Als u vragen heeft aan de archeologen Marco en Hendrik:
archeologie@bergenopzoom.nl

Overige onderwerpen

Sociale Media

Onze stichting publiceert informatie op de volgende manieren:

Website www.scherminckel.nl

Facebook www.facebook.com/Scherminckel

Instagram https://www.instagram.com/in_den_scherminckel

Bij Instagram moet je je wel aanmelden om deze afbeeldingen te kunnen bekijken.

U kunt ons hierbij helpen door ons op deze sociale mediakanalen te volgen en 'liken'. Maar bovenal door deze berichten met uw vrienden, familie en bekenden te delen.

In de nieuwsbrief VVV van 8 januari 2026 stond SIDS 4 keer vermeld, hier zijn we heel blij mee.

ZuidWestTV

Onlangs zijn door ZuidWestTV opnames gemaakt voor het programma 'Een Monumentje', dit keer twee afleveringen met de titel "Op de Bergse Wallen".

Via www.zuidwestupdate.nl/tv/monumentje/ kun je beide afleveringen zien.
(hier zijn nog véél meer leuke afleveringen over allerlei andere monumentjes te vinden!!)

In aflevering 1:

De Stadsgidsen vertellen iets in en over de Verborgene Vesting.

Daarna vertelt Marco Vermunt over opgravingsresultaten van de stadsomwalling/-muren/-poorten/vestingwerken.

Marco volgt de topografische route rondom het centrum van BoZ. Hij loopt als het ware vanaf de Wouwse Poort (bij de voormalige V&D) een 'rondje' langs de voormalige stadsmuren.

Dit maakt goed duidelijk op welke plek stadsomwallingen/ ommuringen/ vestingwerken/ doorgangen en poorten gelegen hebben.

Maar door deze topografische route is het soms wel wat lastiger om de tijdsperiodes (de verschillende historische fases) van de stadsomwalling/ ommuring/ vestingwerken/poorten overzichtelijk te houden.

Oftewel: over welke eeuw wordt gesproken op welke locatie?

Om de grote tijdlijnen in beeld te houden, hieronder nog even grofweg de chronologie van de stadsomwalling/ ommuring/ vesting BoZ:

- Halverwege 13^e eeuw stadsomwalling (aarde wallen en gracht): cirkelvorm, ongeveer de 'Singels' met doorgangen bij de Noordsingel en Koepelstraat
- Begin 14^e eeuw stadsmuren in combinatie met aarden wallen
- Vanaf 14 eeuw: cirkelvorm periode van bouw stadspoorten, waarvan Gevangenpoort er nog staat
- 15^e eeuw havengebied: uitbreiding stadsomwalling/ ommuring. 3 stadspoorten aan Havenfront
- 16^e eeuw start bouw vestingwerken, muren en stenen poorten verdwijnen, met uitzondering van de Gevangenpoort
- Eind 17/begin 18^e eeuw uitbreiding vestingwerken (Menno v Coehoorn)
- Vanaf halverwege 19^e eeuw afbraak vestingwerken ten behoeve van industrie- en woningbouw. Ravelijn Op den Zoom blijft in verband met de watertoevoer

naar de Grebbe. Ook enkele andere vestingonderdelen blijven, zoals de Kijk in de Pot en Waterschans.

In de volgende nieuwsbrief vermelden we een samenvatting van aflevering 2.

AI (Artificiële intelligentie)

Bovenstaande kop verwijst naar nieuwe technische ontwikkelingen die in de wereld plaatsvinden. We willen kijken of we deze nieuwe hulpmiddelen kunnen gebruiken.

We hebben AI de volgende vraag gesteld:

Leg uit aan een kind van 11 jaar uit wat hoogtelijnen zijn en waar ze voorkomen in Bergen op Zoom.

We kregen het volgende antwoord:

Stel je voor dat je een berg van bovenaf bekijkt, als een soort drone.

Een **hoogtelijn** is dan een getekende lijn op een kaart die alle plekken verbindt die precies even hoog zijn.

Hoe werken de lijnen?

- Dezelfde hoogte: Als je op zo'n lijn zou lopen, ga je niet omhoog of omlaag; je blijft op precies dezelfde hoogte, bijvoorbeeld 10 meter boven de zee.
- Steil of plat: Staan de lijnen op de kaart heel dicht op elkaar? Dan gaat de berg daar heel steil omhoog. Staan ze ver uit elkaar? Dan loopt de grond maar een klein beetje schuin omhoog.

Waar zie je dit in Bergen op Zoom?

Hoewel de naam "Bergen" klinkt als de Alpen, hebben we hier vooral te maken met de Brabantse Wal. Dit is een rand waar de grond ineens een stuk hoger wordt. Op een [topografische kaart van Bergen op Zoom](#) zie je de hoogtelijnen vooral hier:

1. De Bosstraat: Wist je dat dit een van de hoogste punten van de stad is? Op een kaart zie je hier cirkels van hoogtelijnen die aangeven dat je hier "op de berg" staat.
2. Landgoed Lievensberg: Als je gaat wandelen bij [Natuurpoort Lievensberg](#), merk je dat je soms flink moet klimmen. Op de kaart zie je daar veel lijnen bij elkaar, wat betekent dat het daar heuvelachtig is.

Nijlpaarden in Bergen op Zoom?

Deze vraag kwam bij mij naar boven toen ik het programma over Schokland op televisie zag.

Zij vertelden dat er nijlpaarden in de IJssel zwommen. (Het laat-Pleistocene nijlpaard)

In het natuurtijdschrift "Grondboor en Hamer", nummer 3 van 1993 blijkt een artikel over het nijlpaard te staan. Dit blad wordt uitgegeven door de Nederlandse geologische vereniging.

Bij Lathum blijken fossielen te zijn opgegraven van een nijlpaard. Lathum ligt ten oosten van Arnhem. Aangezien we vorige jaar daar op vakantie zijn geweest hebben we staan kijken bij deze zandwinning, zie bijgaande foto.

Het is nu een groot meer ontstaan door zandwinning. Er wordt nog steeds zand gewonnen.

Op de foto kun je het resultaat van de zandwinningen zien.

Ze hebben hier onder andere botten gevonden van leeuwen, mammoeten, beren en nijlpaarden.

In de laatste ijstijd liepen de 3 eerste dieren hier rond. Diverse gebieden van Noord West Europa lagen toen onder het landijs.

Het nijlpaard heeft niet in die tijd geleefd, maar in de warmere periode tussen 2 ijstijden in. Dit is ongeveer tussen 125.000 en 110.000 jaar geleden. In die periode was de temperatuur enkele graden hoger dan nu.

Het nijlpaard is ook gevonden in gedeeltes van Zuid Engeland en Noord Duitsland. Zuid Engeland, Noord Duitsland en Lathum. Als je verbindingen maakt tussen deze gebieden / plaats, dan kom je dicht bij onze stad. Daarnaast zijn er ook botten van nijlpaarden gevonden in de Westerschelde.

De kans is dus heel groot dat heel heel lang geleden ook bij Bergen op Zoom nijlpaarden hebben rondgelopen.

In onderstaande bronnen zijn, voor de liefhebber, veel details over deze opgravingen te vinden.

<https://natuurtijdschriften.nl/col/24/>

<https://natuurtijdschriften.nl/pub/405629/GenH1993047003001.pdf>

Mededelingen van uit het bestuur

Donateurs gezocht

Om de archeologie bij het grote publiek te krijgen, organiseert SIDS al jarenlang vele activiteiten. Daarmee verzorgt SIDS vrijwel het volledige publieksbereik en publiekseducatie met betrekking tot archeologie in Bergen op Zoom, zowel voor jeugd als voor volwassenen, en wij hopen dit nog lang te kunnen blijven doen.

Stichting In den Scherminckel kan echter niet bestaan zonder donateurs, daarom willen wij u graag bedanken en benadrukken hoe belangrijk u als donateur bent voor onze Stichting!

Binnenkort ontvangt u van onze penningmeester weer het verzoek om uw jaarlijkse donateursbijdrage aan ons over te maken.

SIDS probeert de kosten zoveel mogelijk te beperken en de opbrengsten te verhogen. Op deze wijze krijgen we weer mogelijkheden om bepaalde activiteiten uit te voeren

Misschien zijn er wel familieleden die ons ook als donateur willen ondersteunen? Breng het eens ter sprake tijdens een verjaardag!

Voor maar € 20,- per jaar steunt u ons en de archeologie in Bergen op Zoom.
Hiervoor kunt u een mailtje sturen naar scherminckel@home.nl.

Nieuwe donateurs zijn dan nóg eerder op de hoogte van (Bergs) archeologisch nieuws en al onze activiteiten!
Tip: U kunt natuurlijk ook een donateurschap cadeau geven!

Algemene ledenvergadering

Op vrijdag 20 maart 2026 vindt de SIDS jaarvergadering plaats.

Komt u ook? We starten om 19.30 uur in de ArcheoHotspot, Wassenaarstraat 61 Bergen op Zoom.

De benodigde documenten ontvangt u binnenkort.

Na de pauze zullen de archeologen Marco Vermunt en Hendrik Uleners een toelichting geven op hun werkzaamheden en op de archeologische onderzoeken van het afgelopen jaar.

55 jarig bestaan van SIDS

HIEP HIEP HOERA!

Op 3 maart 2026 bestaat SIDS 55 jaar!

Wij hebben 3 doelen:

- Ten dienste van de gemeenschap en haar ontwikkeling, zonder winstoogmerk, de materiële getuigenissen van de ontstaansgeschiedenis en ontwikkeling van de stad Bergen op Zoom en haar omgeving te conserveren, te beschrijven, te plaatsen in de context van de geschiedenis, teneinde deze toegankelijk te maken voor het publiek ten behoeve van studie, educatie en genoeg
- Het bevorderen van de archeologie en haar hulpwetenschappen
- Het beheer van de eigen en aan de Stichting toevertrouwde collecties.

Deze doelen proberen wij te bereiken door o.a. het ondersteunen van de gemeentelijk archeoloog bij opgravingsactiviteiten en vondstverwerking, het

samenstellen van tentoonstellingen, het organiseren van cursussen, lezingen, excursies, het participeren in schoolprojecten, en vele andere publieksactiviteiten.

Komt u met uw familie ook kijken naar de tentoonstellingen in de ArcheoHotspot?

Op naar het 60 jarig bestaan!

Tot slot

Als u vragen heeft over deze nieuwsbrief, voorstellen voor onderwerpen of mogelijk zelfs kopij heeft om in deze nieuwsbrief op te nemen, neem dan contact met ons op. U kunt uw mail sturen naar scherminckel@home.nl .

Redactie van deze SIDS nieuwsbrief

Frans van den Berg

Elvira Adriaansen

Februari 2026